

Informasjon om de kommunale vann- og avløpstjenestene til
folkevalgte i kommunestyrene for perioden 2023-2027

Ingenting er viktigere enn **VANN**

- kilden til alt liv og vårt viktigste næringsmiddel!

Som folkevalgt er det ditt ansvar at kommunen leverer trygt og godt drikkevann til innbyggere og næringsliv, nok vann til brannsløkking og at avløpsvannet håndteres på en miljømessig forsvarlig måte.

Både i Norge og i verden er det viktig å ta vare på og forvalte vannressursene på en god måte. Vi må også sikre at vannmiljøet har god tilstand.

Kommunene er en viktig sektormyndighet i vannforvaltningen med ansvar for:

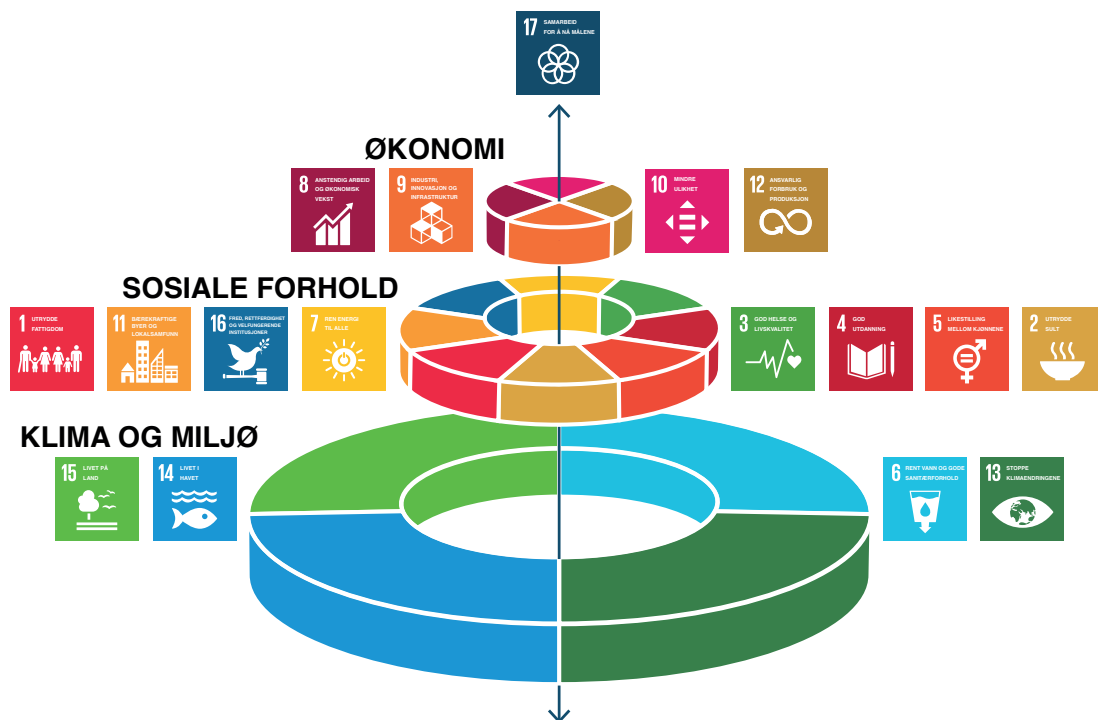
- å treffe vedtak om gjennomføring av tiltak innen drikkevann og avløp
- overvannshåndtering
- landbruksforvaltning
- arealforvaltning
- forurensning

Videre er kommunens arealplanlegging svært viktig for å nå målet om god tilstand i vannmiljøet.

Som folkevalgt er du blant annet ansvarlig for:

- kommunens eierskap der kommunen selv er eier av vann- og avløpsanlegg
- myndighetsutøvelse der kommunen er myndighet for avløpsanlegg
- å sørge for tilfredsstillende rammer for vannforsyning og avløpshåndtering i alle kommunedelplaner og reguleringsplaner

Norsk Vann har utviklet en egen bærekraftstrategi for vannbransjen, som er tett koblet opp mot FNs bærekraftsmål. Vi måler også bærekraft i vår benchmarking, bedreVANN.

Graphics by Joriter Lohrentz/Note

*En tilfredsstillende vannforsyning og avløps-
håndtering er nødvendig for at samfunnet
skal fungere. Vannbransjen er en formidabel
næringsmiddelprodusent og miljøaktør, som
produserer i underkant av 700 millioner kubikk-
meter drikkevann årlig og rensar det brukte
avløpsvannet før det slippes ut til naturen igjen.
10 000 ansatte i vannbransjen sørger for at
vann- og avløpstjenestene fungerer 24 timer
i døgnet, 365 dager i året.*

Finansiering av tjenesten skjer gjennom vann- og avløpsgebyr fra abonnentene. Dette er hjemlet i forurensningsforskriften og selvkostforskriften. Det er kommunestyret som årlig, i forbindelse med behandling av budsjettet, vedtar størrelsen på gebyret. Kommunen kan ikke ta inn mer i gebyrer enn hva som er nødvendig for å utføre tjenesten (til selvkost). Gebyrnivået vil variere fra kommune til kommune avhengig av mange lokale forhold som for eksempel geografi, demografi, lengde på ledningsnett og rensemetode.

Visste du at:

- En norsk husstand betalte i 2022 i gjennomsnitt 11000 kr (inkl. mva) for vann- og avløpstjenestene, dvs. 30 kr dagen.
- Drikkevann i springen koster ca. 2 øre per liter? Til sammenligning koster vann på flaske 1000 ganger mer per liter.

Hver dag bruker
hver person i Norge
ca. **140 liter vann**

10 liter går til drikke
og matlaging.

Kommunene eier mange anlegg

Det er kommunene som i hovedsak eier vann- og avløpsinfrastrukturen. De fleste kommunene har organisert sitt tjenestetilbud i en teknisk etat eller egen VA-etat. Noen kommuner har hele eller deler av virksomheten organisert gjennom kommunalt foretak, kommunalt aksjeselskap eller et interkommunalt selskap.

Kommunen eier de større ledningene og behandlingsanleggene, mens grunneier eier egen stikkledning mellom kommunalt ledningsnett og huset sitt.

I områder utenfor bynære strøk eies vann- og avløpsanlegg ofte av private. Dette kan være anlegg for flere som eies og driftes i fellesskap, eller enkelthusanlegg som eies og driftes av den enkelte huseier selv. For disse anleggene er kommunen myndighet, og behandler utslippstillatelser og fører tilsyn med forurensningene som avløpsanlegg medfører. I tillegg er kommunen lovpålagt å sørge for en ordning for tømning av slam.

I 2012 vedtok Stortinget at ny vann- og avløpsinfrastruktur skal være offentlig eid, og at det ikke kan selges til private. Begrunnelsen for loven er at vann- og avløpstjenestene er en naturlig monopolvirksomhet, og at det offentlige eierskapet er viktig for å ivareta kvalitet, sikkerhet og pris på tjenesten i et langsiktig perspektiv.

Kommunen og statlige myndigheter har ulike roller

En rekke lover og forskrifter, tilhørende flere departementer og direktorater, regulerer på ulikt vis vann- og avløpstjenestene.

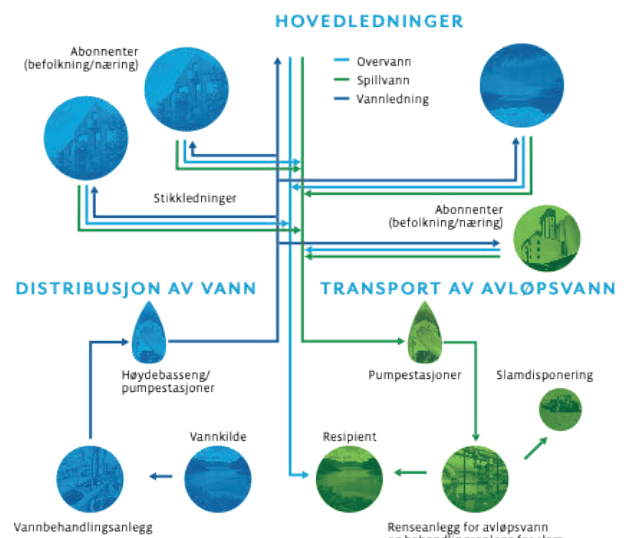
Faktaboksen på neste side viser deg de viktigste.

Regelverk og myndigheter

- Bruk av vann i naturen til drikkevannsproduksjon styres bl.a. av vannressursloven og vannforskriften. Det er Olje- og energidepartementet som er overordnet myndighet, med NVE som direktorat.
- Kvaliteten på drikkevannet er underlagt Helse- og omsorgsdepartementet og styres bl.a. av reglene i matloven og drikkevannsforskriften. Mattilsynet er godkjenningmyndighet og fører tilsyn med vannverkene.
- Avløpshåndteringen er underlagt miljøkravene i forurensingsloven og forurensningsforskriften. Klima- og miljødepartementet er overordnet myndighet, med Miljødirektoratet som fagdirektorat. Statsforvalteren er forurensningsmyndighet for de 400 største avløpsanleggene, mens kommunen selv er myndighet for de øvrige anleggene.
- Slam fra avløpsrensing går i stor grad tilbake til naturen som gjødsel i landbruket og på grøntarealer. Gjødselevarsforskriften regulerer dette. Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Klima- og miljødepartementet er overordnet myndighet, mens Mattilsynet er tilsynsmyndighet.
- Planlegging og bygging av vann- og avløpsanlegg reguleres bl.a. av plan- og bygningsloven med forskrifter. Kommunal- og distriktsdepartementet har ansvar for denne loven, og Direktoratet for byggkvalitet er sentralt direktorat.
- Vann og avløp er definert som såkalt kritisk infrastruktur i samfunnet, med egne krav til sikkerhet og beredskap. Her er både Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap sentrale, i tillegg til helse- og miljømyndighetene.
- Den kommunale vann- og avløpstjenesten finansieres gjennom gebyrer som abonnentene betaler til kommunen til selvkost. For anlegg som eies av private tar kommunen gebyr for saksbehandling og kontroll, samt for tømning av slam. Også disse kommunale oppgavene løses med selvkost. Selvkost reguleres av kommuneloven og selvkostforskriften tilhørende Kommunal- og distriktsdepartementet, samt forurensningsforskriften tilhørende Klima- og miljødepartementet.

Skjematisk kan vann- og avløpsinfrastrukturen inndeles i følgende enheter:

- Vannkilde (grunnvann eller overflatevann) og tilhørende nedbørsfelt
- Vannbehandlingsanlegg
- Distribusjonssystem for vann (ledningsnett, tunneler, høydebasseng, pumpestasjoner)
- Transportsystem for avløpsvann (ledningsnett, tunneler, pumpestasjoner)
- Avløpsrenseanlegg, inkl. slambehandlingsanlegg
- Resipient for rensset avløpsvann

Skjematisk skisse over vann- og avløpsinfrastrukturen.

Sentrale problemstillinger

Stort behov for investeringer

Den omfattende og samfunnskritiske vann- og avløpsinfrastrukturen må bygges ut, fornyes og vedlikeholdes for å sikre innbyggere og næringsliv gode og trygge vann- og avløpstjenester. Klimaendringer, befolkningsutvikling, strengere miljøkrav, behov for beredskap og skjerpet sikkerhet, samt økende behov for å skifte ut et aldrende ledningsnett, gjør det nødvendig med store investeringer i sektoren. Norsk Vann-rapport 259/2021 «Kommunalt investeringsbehov for vann og avløp 2021-2040» viste et samlet nasjonalt investeringsbehov på 332 milliarder kroner. Investeringsbehovet har vokst ytterligere som følge av skjerpede myndighetskrav blant annet knyttet til nitrogenfjerning, og det er i tillegg stor usikkerhet knyttet til revideringen av EUs avløpsdirektiv og hva det vil innebære av økt investeringsbehov i norske kommuner. Overvann og anlegg hvor kommunen er myndighet er heller ikke med i beregningen av investeringsbehovet.

Gebyrøkning

De nødvendige investeringene vil slå ut i gebyrøkning for abonnentene, og for mange kommuner vil økningen bli til dels kraftig. I tillegg påvirker svingninger i renter og generell prisvekst gebyrene. De færreste kommunene har frie midler som kan brukes på selvkostområdene for å dempe gebyrutviklingen. Det kan oppleves som vanskelig å påføre innbyggere og næringsliv slike kostnader, men manglende investeringer for å trygge rent drikkevann og forsvarlig håndtering av avløpsvann kan få alvorlige konsekvenser for liv og helse, natur og miljø. Manglende overholdelse av lover og forskrifter knyttet til vannforsyning eller avløps-håndtering, kan føre til at nasjonale myndigheter og statsforvalteren ilegger straffetiltak som hindrer vekstmuligheter for kommunen. I tillegg vil kostnadene bare fortsette å øke og skyves over på kommende generasjoner innbyggere og næringsliv.

70-75 prosent av gebyrene kommunen henter inn går til kjøp av varer og tjenester i privat sektor, hos rådgivere, leverandørindustri og lokale entreprenører.

Investeringer i vann- og avløpsinfrastruktur er således et godt tiltak for å sikre lokale arbeidsplasser.

Kommunen bør ha en langsiktig plan for utbygging, fornying og vedlikehold av infrastrukturen, basert på god kunnskap om den reelle tilstanden på ledningsnett og prosessanlegg, og knyttet til lokale utfordringer og behov. Kommuner som har en planlagt og kontinuerlig tilnærming til investeringsbehovet, har som regel bedre kontroll på kvaliteten i tjenestene og flatere gebyrutvikling.

Behov for kompetanse og kapasitet

For å sikre rent og trygt vann til hele Norges befolkning, har vannbransjen et sårt behov for at det utdannes tilstrekkelig med fagarbeidere og ingeniører/sivilingeniører på vann, avløp og miljø. Forskning og teknologiutvikling vil også være avgjørende for å sikre utvikling, utbygging og vedlikehold av samfunnskritisk infrastruktur, samt tilpasning til klimaendringene.

Kommunene sliter med å rekruttere nok fagarbeidere til å drifte stadig mer avanserte prosessanlegg, og ingeniører/sivilingeniører til å ta seg av planlegging, prosjektering og kvalitetssikring av investeringer i anlegg og ledningsnett som skal vare i flere generasjoner. Som politiker har du en rolle i å sikre at kommunen får rekruttert slik kritisk kompetanse.

Behov for å søke samarbeid

Det store investeringsbehovet, kombinert med manglende kapasitet og tilgang på kompetanse, gjør det nødvendig å samarbeide om fornuftig bruk av tilgjengelige ressurser. Kommunene bør søke å samarbeide om større anskaffelser, innovasjon og teknologiutvikling, se på mulighet for å bygge felles anlegg og for å etablere felles fagmiljøer for drift av anlegg og øvrig infrastruktur. Det øker sjansen for å få gjennomført nødvendige investeringer, og tiltrekke og beholde kritisk kompetanse. Det kan også bidra til å bremse gebyrveksten.

For mer info om sentrale problemstillinger:
norsk vann.no/politikk

Nasjonale nøkkeltall for vannbransjen (Kilde: bedreVANN og KOSTRA 2022)

- 90 % av vannforsyningen kommer fra overflatevannkilder
- 10 % av vannforsyningen kommer fra grunnvannskilder
- 44 % av vannproduksjonen går til husholdningene
- 25 % av vannproduksjonen går til næringslivet
- 2 % av vannproduksjonen går til fritidsboliger
- 30 % av vannproduksjonen går tapt som lekkasjer på ledningsnettet
- 85 % av innbyggerne er koblet til et kommunalt avløpsrenseanlegg
- 15 % av innbyggerne har egne private avløpsløsninger
- Lengden på kommunale vannledninger er 52 300 km
- Lengden på kommunale avløpsledninger er 39 200 km
- Lengden på kommunale overvannsledninger er 20 000 km
- 334 000 anlegg eies av andre enn kommunen
- Gjennomsnittlig ledningsfornyelse er 0,67 % for avløpsledninger
- Gjennomsnittlig ledningsfornyelse er 0,63 % for vannledninger

bedreVANN er bransjens eget benchmarking-system, og skal stimulere kommunene til kontinuerlig forbedringsarbeid. Dette gjøres ved å lage vurderingskriterier og rapporter med styringsinformasjon for beslutningstakere i kommunen og de kommunalt eide selskapene. bedreVANN er et godt verktøy for å formidle sammenhengen mellom standarden på tjenestene, investeringsbehov og utvikling av kostnader for politikerne. Med bedreVANN kan kommuner/selskaper måle egen resultatutvikling over tid, både på kvalitet og kostnader.

Aktuelle bruksområder i virksomhetene:

- I hovedplanene/kommunedelplanene for vann og avløp
- I årsrapportene til styret og kommunestyret

- I rapportering fra selskapene til eierkommunene
- I prosesser med kommunesammenslåing
- I prosesser med vurdering av interkommunalt samarbeid og andre vurderinger av organisering
- I arbeid med prosessbenchmarking mellom kommuner og selskap (lære av hverandre for effektivisering)
- Internt i kommune/selskap for å måle utviklingen over tid

Målgrupper for resultatene:

- Virksomhetsledere for vann og avløp
- Administrative ledere
- Egne ansatte
- Styrene i selskapene
- Folkevalgte
- Offentlighet og abonnenter gjennom medieoppslag
- Nasjonale myndigheter

Les mer om bedreVANN her:

bedrevann.no

Hva er Norsk Vann?

Norsk Vann er den nasjonale interesseorganisasjonen for vannbransjen. Organisasjonen skal bidra til rent vann og en bærekraftig utvikling av bransjen gjennom å sikre gode rammebetingelser, kompetanseutvikling og samhandling. Norsk Vann eies av norske kommuner, kommunalt eide selskaper, kommunenes driftsassistanser og noen private samvirkevannverk. Norsk Vann representerer 319 kommuner med ca. 98 % av Norges innbyggere. En rekke leverandører, rådgivere mv. er tilknyttede medlemmer.

Norsk Vanns visjon er:
**Rent vann –
vår framtid**

Hva tilbyr vi?

Norsk Vann bistår medlemmene på en rekke områder, innenfor de overordnede målene i strategiplanen for Norsk Vann 2023 – 2026:

- Norsk Vann gir råd/bistand innenfor jus, økonomi, forvaltning, organisering, HMS mv.
- Norsk Vann gir tilgang til vårt prosjektsystem som utgir ca. 10 nye veiledninger og rapporter hvert år
- Norsk Vann tilbyr rimelige og gode kurs og konferanser for faglig påfyll
- Norsk Vann jobber mot nasjonale og europeiske myndigheter for å bedre rammevilkårene for sektoren

I vår strategiplan for perioden 2023 – 2026 har vi som mål at norsk vannbransje skal:

- Sikre at myndighetene legger til rette for gode rammebetingelser for vannbransjen
- Vannbransjen skal ha tilgang til nok og riktig kompetanse
- Vannbransjen skal ha en hensiktsmessig organisering og tilgang til bærekraftige og innovative løsninger
- Viktigheten av tjenestene skal være synlige og vannbransjen skal ha et godt omdømme

Finn Norsk Vanns strategiplan og årlige handlingsplaner via QR-koden:

Norsk Vann

Mer informasjon vedrørende medlemskap og tjenestetilbud finner du på norskvann.no

For ytterligere spørsmål, ta kontakt på

post@norskvann.no

62 55 30 30